
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

הברית החדשה וראשית המחשבה הנוצרית - 24411

תאריך עדכון אחרון 07-10-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מדע הדתות

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2016

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): סרג' רוזר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: serge.ruzer@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ג' 14:00-15:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יתמקד בכיוונים העיקריים של המחשבה הנוצרית בראשית דרכה כפי שהם מבטאים בחיבורים השונים הכלולים בברית החדשה. הדגש יהיה על ההקשרים היהודיים המגוונים של התהוות ההשקפה הנוצרית ועל ריבוי המגמות בתוך זו האחרונה. במהלך המחצית הראשונה של הסמסטר נתמקד בדפוסי האמונה המשיחית המתועדים בספרות הבשורות ובספר מעשי השליחים ובמחצית השנייה נדון באיגרות. נסיים בדיון בחזון יוחנן.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

--- לזהות את הזיקות המגוונות של הנצרות הקדומה אל יהדות בית שני;

--- לזהות את המגמות השונות בתוך תנועת חסידי ישוע מנצרת;

--- לעמוד על היחס הדיאלקטי בין הישענות הנצרות הקדומה על המסורת היהודית הקיימת לבין מהלכי הגדרה עצמית;

--- לעמוד על התמורות שחלו במחשבה הנוצרית לאורך עשרות השנים הראשונות לקיום התנועה ועל התפקיד המכונן של עיכוב הקץ.

דרישות נוכחות (%) :

שיטת ההוראה בקורס:

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

שבוע ראשון.

(א) מבוא לקורס ולחלקו הראשון: הבשורות וספר מעשי השליחים.

(ב) האמונות המשיחיות ביהדות בית שני והשתקפותן בספרי הבשורה. ההשקפות המשיחיות של מגילות מדבר יהודה ואלה של החכמים. הבשורות הסינופטיות על ישו ויוחנן המטביל. ישו כנביא וכ"דורש התורה".

שבוע שני.

(א) האמונות המשיחיות ביהדות בית שני והשתקפותן בבשורות הסינופטיות (המשך). ישו כבן דוד וכגואל השמימי ("בר אנש").

(ב) ביסוס האמונה במשיחיותו של ישו בנבואה המקראית ועיצוב ההשקפה הנוצרית הקדומה כמושתתת על פרשנות המקרא.

שבוע שלישי.

(א) הצגתו של ישו כחכם תורה. קווים לפרשנות התורה המיוחסת לו בבשורות הסינופטיות והיחס בינה לפרשנות החכמים ולזו המתועדת בקומראן.

(ב) הרעיון המכונן של מלכות השמים אצל ישו ואצל החכמים. משלי המלכות. שבוע רביעי.

(א) המאבק על זהות: הבשורות הסינופטיות על ישו וחסידיו בין הקבוצות השונות ביהדות בית שני. ישו כחכם תורה. ישו כבעל נס. ישו ובית המקדש.

(ב) הבשורה על-פי יוחנן: ישו כדבר אלוהים. רעיון טרום הקיום של משיח בהקשרו היהודי. שבוע חמישי.

(א) הבשורה על-פי יוחנן והרעיון של 'כגואל הראשון' כגואל האחרון: ישו כמשה שני, משה של אחרית הימים.

(ב) המאבק על זהות בבשורה של יוחנן והתפקיד הנרטיבי של 'היהודים' שם. שבוע שישי.

(א) משפטו, מותו ותחייתו של ישו וחיפוש אחר משמעותם בספרי הבשורה. דמות המשיח הסובל.

(ב) ספר מעשי השליחים כהמשך לנרטיב הבשורות. מעשי השליחים (מעשה"ש) והבשורה על-פי לוקס. מעשה"ש על פאולוס ועל המיסיון אל הגויים בזיקתו לנבואה המקראית ולמגמות ביהדות בית שני. שבוע שביעי.

(א) מעשה"ש על המיסיון אל הגויים בזיקתו לנבואה המקראית ולמגמות ביהדות בית שני (המשך). תמורות בהשקפה הנוצרית הקדומה לאור התרחבות התנועה והצטרפות הלא יהודים.

(ב) איחור בביאת הגאולה וההשקפה האסכטולוגית של מעשה"ש: חידוש הנבואה אשר במתת רוח הקודש, התגבשות קהילות שונות המרכיבות את תנועת חסידי ישו והציפייה לקץ. מקומו של בית המקדש בתסריט הגאולה. בין אימוץ דפוסים כיתתיים מעין קומראניים לבין עיצוב פרספקטיבה אוניברסאלית רחבה.

שבוע שמיני.

(א) מבוא לחלק השני של הקורס: פאולוס ואיגרותיו, איגרות אחרות וספר חזון יוחנן.

(ב) חשיבתו של פאולוס בראשית דרכו כחסיד ישוע: האיגרת הראשונה אל התסלוניקיים. נסיבות כתיבתה וקהל היעד. הלהט האפוקליפטי וצדדים מעין קומראניים: בני אור ובני חושך. טיבה של הגאולה המשיחית. גורלם של היהודים הלא מאמינים: חרון אפו של האל. 'המהלך המתקן' של האיגרת השנייה אל התסלוניקיים.

שבוע תשיעי.

(א) התכתבות עם הקהילה בקורינתוס וסוגיות עיקריות שעלו בה. האיגרת הראשונה אל הקורינתיים ונושאים. הפולמוס נגד ה'שלמים' וה'משוחררים', החכמה של ה'גנוסים' והחכמה המשיחית: השוואה עם הבשורה על-פי תומא. חרות של בני הברית החדשה ודרישות מוסר, יחסי אישות והציפייה לקץ, הגוף כמשכן/מקדש הרוח. מתנות הרוח ועיכוב הקץ. תחילת העברת הדגש מחזרתו הקרבה של המשיח למותו המכפר בעבר. הטכסים המכוננים של קהילת חסידי ישוע: הטבילה והסעודה.

(ב) האיגרת השנייה אל הקורינתיים. המשיח ומשיחת חסידי. חסידי המשיח כריח ניחוח בפני אלוהים. הברית הישנה והברית החדשה. למות ולקום לתחייה עם המשיח. הבית שבגוף והבית השמימי של הנפש. המשיח כחטאת. מוטיבים מעין קומראניים: אור וחושך, המשיח ובליעל, עדת אל כהיכל אלוהים. חסד. פולמוס נגד יריבים בתוך התנועה ועדות על רדיפות מצד יהודים אשר מחוץ לתנועה. פאולוס והחוויה המיסטית.

שבוע עשירי.

(א) האיגרת אל הפיליפיים: סבלם של הנוצרים וניצחונם העתידי בביאתו השנייה של המשיח. הקריאה לאחדות. המנון לכבוד המשיח: עדות לשלבים מוקדמים בתהליך האלהותו של ישוע או תיאור הכנעה וענוה של המשיח כדוגמה לחסידיו? האיגרת אל פילמון: מכתבו האישי היחיד של פאולוס שהגיע אלינו. (ב) האיגרת אל הגלטיים וסוגיית מצוות התורה. קהל היעד הלא יהודי וקהל היעד היהודי הסמוי. מעשי התורה, חסד אלוהים ומותו של המשיח. דמותו של אברהם ותפקידו בחשיבתו של פאולוס. בין ירושלים

של עבדות לירושלים של מעלה. ביטול המצוות הטקסיות מול חיוב מצוות היסוד המוסריות. בין עמדת פאולוס באיגרת אל הגלטיים לבין עמדת איגרת ברנבא. שבוע אחד עשר.

א) האיגרת אל הרומיים. סוגיית קהל היעד. תורה והכרה פילוסופית כשתי דרכים להכרת רצון האל. הן היהודים והן הגויים כמועלים ביעודם. מה מכשיל? בין בשר לרוח. 'אברי החטא' והמוות כמשחרר מן החטא. הערכה פסימית של פאולוס בזיקתה לחשיבת חז"ל: תורה כמצביעה על החטא אך אין בכוחה לשחרר מיצר החטא. הרוח המטהרת את 'האדם הפנימי' ומותו של המשיח המשחרר מן החטא. רעיון החטא הקדמון.

ב) האיגרת אל הרומיים (המשך). איחור בביאת הגאולה ותמורות בהשקפתו של פאולוס. מאסכטולוגיה אקוטית לפרספקטיבה ארוכת טווח: 'בסוף כל ישראל ייושע'. העברת דגש מהציפייה לקץ הקרב לתפנית הפנימית הבאה בעקבות מותו המכפר של המשיח. שבוע שנים עשר.

א) האיגרת אל העברים ורעיון כהונתו השמימית של המשיח. סוגיית תיארוך וקהל היעד. ישוע בין מלאכי השמים: עדות לראשית תהליך האלהות? בית המקדש השמימי לאור מסורות אפוקליפטיות ביהדות בית שני. דמותו של מלכיצדק. מוטיב האמונה הגוברת על המוות.

ב). התקופה שאחרי דור השליחים. האיגרות אל טימוטיוס (הראשונה והשנייה) ואל טיטוס (Pastoral Epistles). בחיי הראויה ההתנהלות אודות על הנחיות. ישוע חסידי בקרב הפנימיים הפולמוסים. המשפחה והחברה ועל אודות בחירת בישופים ושליחי ציבור אחרים. מעמדן ותפקידן של נשים ותת-קבוצות אחרות בקהילה הנוצרית. שבוע שלושה עשר.

א) התקופה שאחרי דור השליחים. איגרות המיוחסות לפאולוס: האיגרות אל הקולוסיים ואל האפסיים. המשיח כלוגוס השמימי העומד מעל כל צבא השמים. האלהה של ישוע מול ה'מתיידיים' בתוך התנועה הדבקים במצוות התורה והסוגדים למלאכים. המאבק נגד המגמות המיסטיות. התחייה ה'גנוסטית' של כאן ועכשיו מול התחייה העתידית. סוגיית הקץ הקרב. אחדות היהודי והלא יהודי בעידן שלאחר מותו המכפר של המשיח.

ב) איגרות המיוחסות לשליחים אחרים. איגרת יעקב כעדות לרב-גוניות של המחשבה הנוצרית הקדומה. 'תורת המלך', 'תורת החרות'. אמונה כמובילה לקיום המצווה. אברהם כדמות מפתח. פולמוס עם פאולוס או התפתחות בלתי תלויה? איגרות יוחנן ויחסן לבשורה הרביעית. דיאכנה. איגרת יהודה ואיגרות פטרוס. שבוע ארבעה עשר.

א) הנוצרים בעולם העיוני: מעמדם באימפריה רומית והאשמות נגדם. האיגרת הראשונה לפטרוס בהשוואה לאיגרות איגנסיוס בישוף אנטיוכיה. סוגיית המחבר ותיארוך. הנוצרים כ'זרים לעולם'. ניכור הנוצרים הלא יהודים מסביבתם הטבעית. הנוצרים כעם סגולה וכמשכן האל. ציפייה לגאולה האסכטולוגית והמלצה לקבל לעת עתה את עול השלטון האנושי.

ב) חזון יוחנן והסוגה האפוקליפטית: בין אפוקליפסה יהודית לזו הנוצרית. בין אפוקליפטיקה לאסכטולוגיה. שאלת המחבר ותיארוך. חזון יוחנן כתגובה לחורבן הבית: העוינות לרומא, רומא כבבל כ'זונה הגדולה'. השיח עם ספרות הנבואה. בין האל למשיחו. המשיח כחתן. דמות שה האלוהים. ירושלים השמימית וירושלים הארצית. חבלי המשיח. העידן המשיחי כמלכות אלף השנים ושורשיו של הרעיון. ירושלים החדשה בלא מזבח/קורבנות/מקדש.

חומר חובה לקריאה:

ז' ואלה, הנצרות הקדומה, האוניברסיטה הפתוחה 2005, פרקים 1 - 3 (עמ' 11--66).
י' זקוביץ, ס' רוזר, 'בראשית היה הדבר': שמונה שיחות על הבשורה הרביעית, ירושלים 2014.
ש' ספראי, "ישו והתנועה החסידית", י' גפני, א' אופנהיימר וד' שוורץ (עורכים), היהודים בעולם

ד' פלוסר, יהדות ומקורות הנצרות, תל-אביב 1979:
"היחס הספרותי בין שלושת האוונגליונים", "הסעודה האחרונה והאיסיים", "משפטו ומותו של ישו הנוצרי", "משלי ישו והמשלים בספרות חז"ל", "ה'תורה' בדרשה על-ההר", "טבילת יוחנן וכת מדבר יהודה", "כת מדבר יהודה והנצרות לפני פאולוס".
ד. פלוסר, "השתקפותן של אמונות משיחיות יהודיות בנצרות הקדומה", משיחיות ואסכטולוגיה, ירושלים תשמ"ד.
ד. פלוסר, ישו, ירושלים-תל אביב, 2009.

א' קופסקי, 'האמונה הנוצרית הקדומה', זמנים 120 (סתיו 2012), עמ' 90-101.
א' רגב, "ממלכת כוהנים או גוי קדוש? מעמדו של המקדש בנצרות הקדומה", קתדרה 113 (2004), עמ' 5-34.

ס' רוזר, "צמד הציוניים 'ואהבת' בברית החדשה ובסרך היחד", תרביץ עא (2002), עמ' 353-370.
ס' רוזר, "אמונה משיחית ביהדות וסוגיית משיחיותו של ישו במסורת הנוצרית הקדומה", זמנים 120 (2012), עמ' 40-51.

- B. D. Ehrman, *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings* (New York, Oxford, 1997).
D. Flusser, *Jesus* (Jerusalem, 1998/2001).
The Oxford Dictionary of the Christian Church, ed. F. L. Cross, (Oxford, 1957/1958/1978/1997).
N. Perrin, D. C. Duling, *The New Testament. An Introduction* (HBJ, 1982/94).
L. Alexander, "Fact, Fiction, and the Genre of Acts," *New Testament Studies* 44 (1998): 380-399.
G. Anderson, "The Interpretation of Genesis 1:1 in the Targums," *The Catholic Biblical Quarterly* 52, 1 (1990): 21-29.
K. P. Donfried, "Paul and Judaism: 1 Thessalonians 2:13-16 as a Test Case," *Interpretation* 38 (1984): 242-253.
D. Flusser, "The DSS and Pre-Pauline Christianity," in idem, *Judaism and the Origins of Christianity* (Jerusalem, 1988), pp.
P. Fredriksen, "Judaism, the Circumcision of Gentiles, and Apocalyptic Hope: Another Look at Galatians 1 and 2," *Journal of Theological Studies* 42, 532-564.
G. E. Okeke, "1 Thessalonians 2:13-16: The Fate of the Unbelieving Jews," *New Testament Studies* 27 (1981): 127-136.
E. Rivkin, "Pharisaic Revolution," in idem, *The Shaping of Jewish History* (New York, 1971).
C. Rowland, *The Open Heaven: A Study of Apocalypticism in Judaism and Early Christianity* (New York, 1982).
S. Ruzer, "From 'Love Your Neighbor' to 'Love Your Enemy'" in S. Ruzer, *Mapping the New Testament: Early Christian Writings as a Witness for Jewish Biblical Exegesis* (Leiden, 2007), 35-70.
S. Ruzer, "Antitheses in Matthew 5: Midrashic Aspects of Exegetical Techniques," in *Mapping the New Testament*, 11-34.

- S. Ruzer, "The Death Motif in Late Antique Jewish Teshuva Narrative Patterns and in Paul's Thought" and "The Seat of Sin in Early Jewish and Christian Sources in J. Assman and G.G. Stroumsa (eds.), *Transforming the Inner Self in Ancient Religions* (Leiden, 1999), pp. 151-165, 367-391.
- S. Ruzer, "Nascent Christianity between Sectarian and Broader Judaism: Lessons from the Dead Sea Scrolls," in A. Roitman, L. H. Schiffman and S. Tzoref (eds.), *The Dead Sea Scrolls and Contemporary Culture* (Leiden, 2010), pp. 477-493.
- S. Ruzer, "Paul's Stance on the Torah Revisited: Gentile Addressees and the Jewish Setting," in Thomas G. Casey and Hustin Taylor (eds.), *Paul's Jewish Matrix* (Rome, 2011), pp. 75-98.
- S. Ruzer, "From Man as Locus of God's Indwelling to Death as Temple's Destruction," *Revue biblique* 119.3 (2012): 382-402.
- S. Ruzer, "James on Faith and Righteousness in the Context of a Broader Jewish Exegetical Discourse," in R. A. Clements and D. R. Schwartz (eds.), *New Approaches to the Study of Biblical Interpretation in Judaism of the Second Temple Period and in Early Christianity* (Leiden, 2012), pp. 79-104.
- S. Safrai, "The Jewish Cultural Nature of Galilee in the First Century," in *The New Testament and the Christian-Jewish Dialogue [Immanuel 24/25]* (Jerusalem, 1990).
- Schwartz D. R., "The End of the Ge (Acts 1:8): Beginning or End of the Christian Vision?" *Journal of Biblical Literature* 105 (1986): 669-76.
- K. Stendahl, *Final Account: Paul's Letter to the Romans* (Minneapolis, 1995).
- G. Stroumsa, "The Body of Truth and its Measures: New Testament Canonization in Context," in *idem, Hidden Wisdom* (Leiden, 1996).
- R. F. Tannenbaum, "Jews and God-Fearers in the Holy City of Aphrodite," in *Biblical Archaeology Review* September/October 1986, 55-57.
- J. Taylor, "Paul and the Jewish Leaders at Rome: Acts 28:17-31," in T. G. Casey and J. Taylor (eds.), *Paul's Jewish Matrix* (Rome, 2011), 311-326.
- J. B. Tyson, "Jews and Judaism in Luke-Acts: Reading as a Godfearer," *NTS* 41 (1995): 19-38.

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
 מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 60 %
 הרצאה 0 %
 השתתפות 10 %
 הגשת עבודה 0 %
 הגשת תרגילים 0 %
 הגשת דו"חות 0 %
 פרויקט מחקר 0 %
 בחנים 30 %
 אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: